

No. 30 - 1994

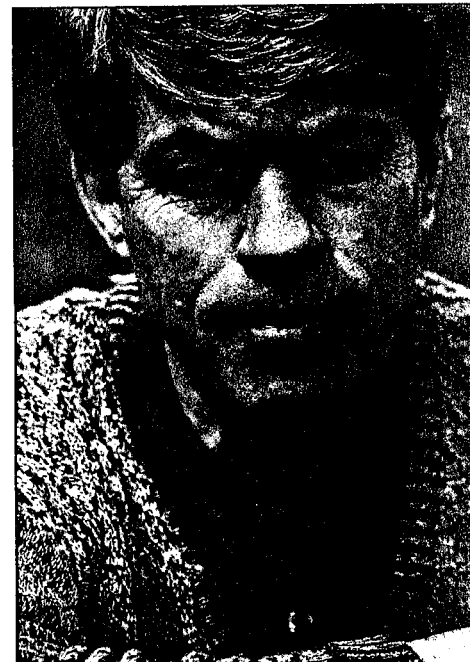
Nærmere 1200 nordmenn i hjemmeflåten omkom under Den annen verdenskrig. Halvparten var besetningsmedlemmer og passasjerer på ordinære rutebåter, som Hurtigrutene.

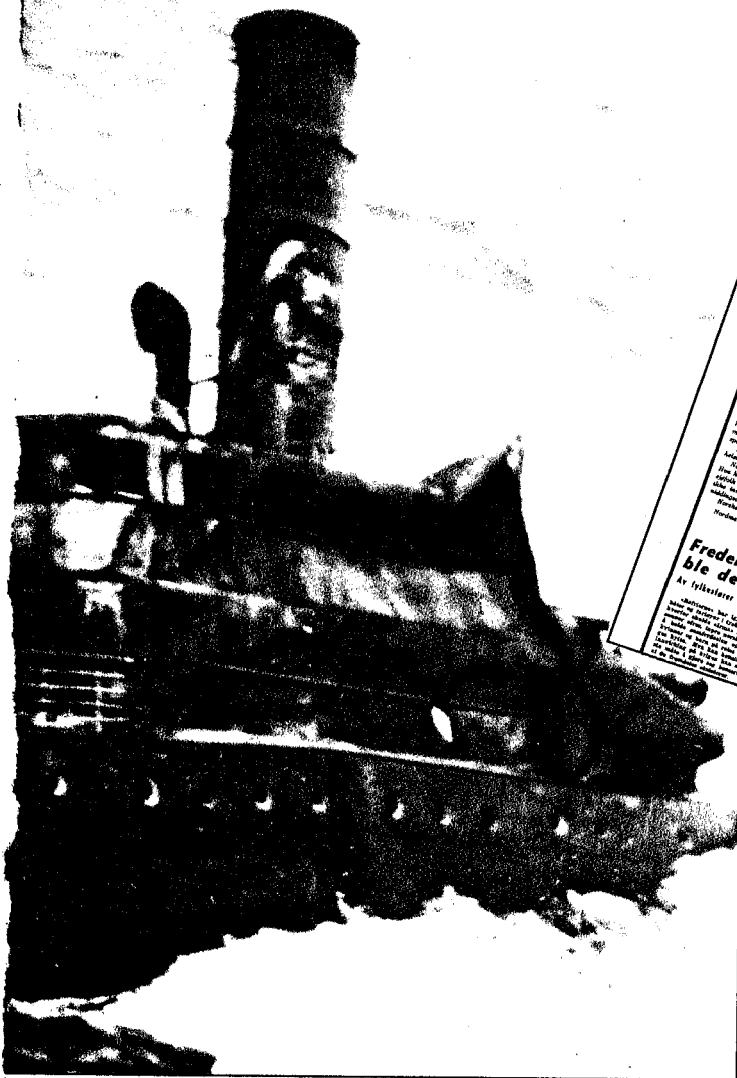
Dette er krigshistorie vi har likt å glemme. For seks av sju nordmenn ble drept av allierte, *ikke* av tyskere. I to artikler fremlegger Vi Menn dokumentasjon som aldri før er offentliggjort i norsk presse. Første del dreier seg i hovedsak om Hurtigruta. I neste uke tar vi for oss den siste krigsfasen da det engelske flyvåpenet begikk de klareste brudd på instruks.

106143

Den ukjente historien om hjemmeflåten under krigen (del 1)

Seks av sju nordmenn **DREPT AV ALLIERTE**

Stolt kunne London meddele over radio at "et stort transportskip" var senket. At det var snakk om den livsviktige hurtigruta "Barøy" ble aldri nevnt – heller ikke at 77 nordmenn omkom, deriblant 26 kvinner og sju barn.

"Den norske regjeringen i London ble villedet av den allierte krigsledelsen," sier historikeren Hans Fredrik Dahl – og viser til den "fabrikkerte" forklaringen etter senkningen av "Barøy" og "Richard With" i september 1941.

Foto: Kaia Means og arkiv

Det engeske flyet strøk lavt og meget nært – noe sånt som 50 meters høyde og 100 meter unna om babord. I neste øyeblikk kom eksplosjonen. Hurtigruta "Barøy" gikk ned på under to minutter. I tillegg til de 77 nordmennene omkom 35 tyskerer. Datoen var 12. september 1941.

"Barøy" ble senket i Vestfjorden, nær Hamarøy i Nordland. Dagen etter fant det sted en ny tragedie: Hurtigruta "Richard With" ble senket utenfor Rolfsøya på Finnmarkskysten, og minst 96 norske liv gikk tapt. Nå sto russiske ubå-

Hurtigruteskipet "D/S Sanct Svithun" (1376 brt) ble bombet av britiske fly utenfor Stad i september 1943. Minst 41 nordmenn omkom.

ter for udåden.

Agenter i Norge sendte meldinger om skipsbevegelser på

og skrev rasende at tyskerne opptrådte "kynisk i sin manipulering med menneskeliv". "Den nye, tyske skjendelsesopptreden", ble dette kalt.

I ettertid, sier Dahl, – vet vi at ingen av båtene gikk i konvoi, at de ble senket på *hvert sitt sted* i Norge og at hele forklaringen var fabrikkert!

Ifølge den korrigerte statistiken i femte bind av bokverket *Handelsflåten i krig 1939-1945* fra 1992, skrevet av direktør Lauritz Pettersen ved Bergens Sjøfartsmuseum, ble 1133 nordmenn

kysten til den allierte krigsledelsen i London. Men senkningen av "Barøy" og "Richard With" kan likevel ikke forklares som planlagte krigshandlinger. Tvert imot ble den norske regjeringen i London *feilinformert* i ettertid.

Historikeren Hans Fredrik Dahl, professor ved Institutt for media og kommunikasjon i Oslo – blant annet kjent for biografien om Vidkun Quisling – kommenterer de to episodene slik: – Den norske regjeringen ble ført bak lyset av den allierte krigsledelsen. Vi kan trygt si at regjeringen gikk på en propagandamine!

Dahl er ingen ekspert på hjemmeflåten under krigen. Han er en desto større ekspert på krigspropaganda, og er etter å ha undersøkt hva som skjedde, villig til å kommentere Vi Menns materiale

Forklaringen fabrikkert

– Senkningen av "Barøy" og "Richard With" skapte oppvask i London.

Den allierte krigsledelse forsvarte seg og hevdet at begge båtene var tvunget inn i en tysk konvoi utenfor Helgeland, sier Dahl.

– Engelske fly skulle derfor ha fått store problemer med å skille båtene fra hverandre. Regjeringens avis i London – *Norsk Tidend* – måtte bare akseptere forklaringen,

"Fritt Folk" – avisa til Nasjonal Samling – gjorde selvsagt et stort nummer av de allierte angrepene langs Norskekysten. Dette er overskriften for onsdag 16. februar 1944, som tok avgjørende feil på ett punkt: "Irma" og "Henry" ble ikke senket av britiske torpedobåter, men av norske!

drept i hjemmeflåten. Hele 981 av dem – ca. 87 prosent – omkom som resultat av allierte krigshandlinger.

– Tallene er sjokkerende, og vi må erkjenne at informasjonen om dette fortsatt er preget av de alliertes egen propaganda, sier Dahl.

Men hvor mange av dødsfallene skyldtes rettmessige og nødvendige angrep fra den allierte krigsledelsen? Og hvor mange skyldtes misforståelser som kunne vært unngått?

607 drept på rutebåter

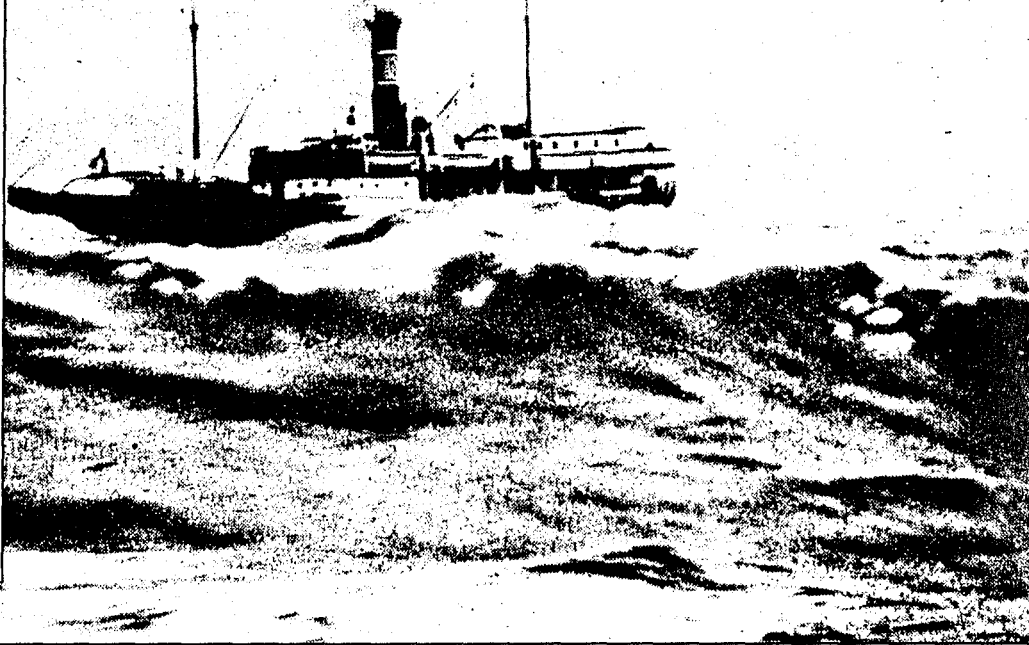
– Selvsagt hadde tyskerne strategiske behov for å opprettholde skipstrafikk langs Norskekysten, forteller Dahl. – På den annen side var kystbefolkningen avhengig av

SJOKKTALLENE

■ Minst 981 nordmenn i hjemmeflåten ble drept som resultat av allierte krigshandlinger. Det tilsvarer ca. 87 prosent av alle hjemmeflåtenes omkomne. Over 60 prosent var passasjerer og besetningsmedlemmer på ordinære rutebåter.

■ I tillegg senket de allierte 54 norske skip som var overtatt av tyskerne og seilte under tysk flagg. 87 nordmenn omkom. Av norske skip i tysklandsfart senket de allierte 48 skip. Antallet omkomne beregnes til 206. I alt 48 mindre, lokale lasteskip ble også senket på Norskekysten, 129 nordmenn omkom.

■ Bare 13 prosent av de norske dødsfallene var et resultat av tyske krigshandlinger. Fra 9. april 1940 til overgivelsen to måneder senere senket tyskerne 23 norske skip – inkludert fem av hurtigrutene, hvor 104 nordmenn omkom. Tyske angrep førte senere i krigen til ytterligere 48 drepte, slik at det totale antallet er 152.

skipstrafikken for å overleve. Enkelt sagt: For å skaffe kull og korn til Norge, måtte hjemmeflåten bringe malm og fisk til Tyskland. Andre forsyningsveier var umulige.

Lauritz Pettersen gir hjemmeseilerne en hardt tiltrent oppreisning. "Uteseilerne kjempet i første linje for å vinne landets frihet tilbake," skriver han. "Hjemmeseilerne kjempet i første linje for at landet skulle overleve."

Det er tragisk at hjemmeseilerne aldri fikk noen "takk og varig anerkjennelse", som Pettersen skriver. Han viser blant annet til loven av 13. desember 1946, hvor hjemmeseilerne i motsetning til uteseilerne mistet retten til engagerstatning.

Behandlingen av hjemmeflåten i ettertid blir likevel småtteri sammenliknet med hva som skjedde under krigen. Det mest skjelvige var de allierte angrepene på sivil passasjerfart, hvor Norge mistet 22 skip, inkludert hurtigrutene. Hele 231 besetningsmedlemmer og 376 passasjerer – 607 nordmenn – mistet livet.

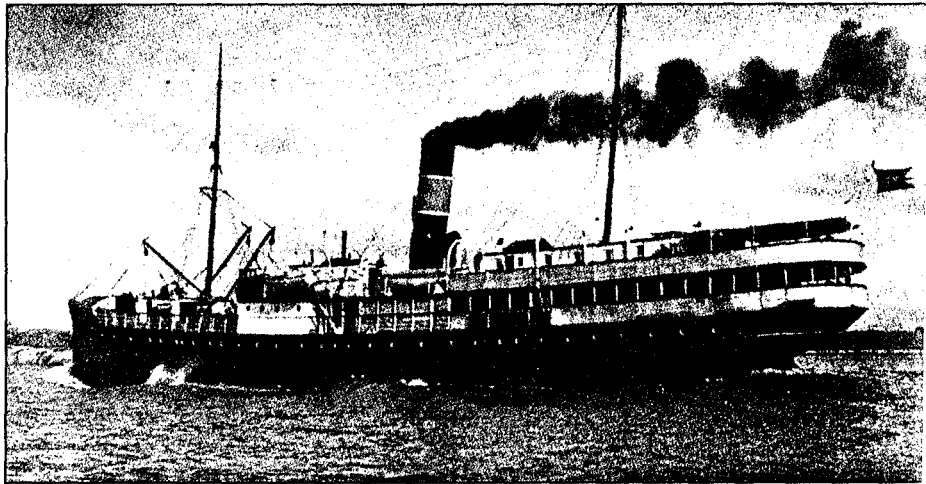
Dessverre er det aldri gjort systematiske forsøk på å avklare de sentrale omstendighetene rundt hvert forlis. I Lauritz Pettersens statistikk blir bare unntaksvis nasjonalitet på angriper oppgitt.

Men vitale spørsmål besvares ikke: Var rutebåtene presset inn i en tysk konvoi – noe som selvsagt rettferdiggjorde et angrep – eller seilte de alene? Eller førte skipet kanoner med tysk flakbesetning?

Senket ni hurtigruter

Trygve Nordangers bok *Lang kyst* fra 1975 gir noen av svarene. Vi

Øverst gamle "Vesteraalen" i storm på Folda. Nederst "Richard With". Allierte angrep på disse to hurtigrutene krevde til sammen 156 menneskeliv, alle nordmenn.

vet at de allierte senket ni hurtigruter. I to tilfeller er forklaringen akseptabel. "Prinsesse Ragnhild" gikk på en flytemine utenfor Bodø 23. oktober 1940, uten at vi kjenner omstendighetene. Høyst sannsynlig var minen engelsk, selv om de allierte hevdet at den var tysk. 79 nordmenn omkom, samt 149 tyske soldater.

Hurtigruta "Mira" ble senket av den britiske jageren "Bedouin" utenfor Brettesnes 4. mars 1941. 7 nordmenn omkom. Den britiske jageren hadde først skutt et varsel-skudd, uten at hurtigruta stoppet. Det viste seg at en tysk offiser med pistol i hånden hadde tvunget kapteinen til å fortsette.

Men når det gjelder de syv andre – "Barøy", "Richard With", "Vesteraalen", "Nordnorge", "Ryfylke", "Sanct Svithun" og "Irma" – er det vanskelig å finne en forklaring vi kan leve med.

Det er ingen unnskyldning, som

noen har hevdet, at tyskerne mot norske protester plasserte skyts på skipene, slik at de faktisk kunne oppfattes som en del av den tyske krigsmakten.

Tyskerne gikk etter kort tid tilbake på forordningene, ikke minst etter press fra NS-medlem og sjøfartsminister Kjeld Stub Irgens. Faktisk godtok tyskerne – som erkjente hvor viktig Hurtigruta var for kystbefolkningen – en ordning hvor tyske soldater som reiste med hurtigrutene måtte avlevere sine våpen ved ombord-stigningen!

"Folket føler avsky"

Likevel: 148 norske besetningsmedlemmer og over 280 norske passasjerer ble drept på Hurtigruta av allierte stridskrefter etter 10. juni 1940, fordelt på de ni båtene.

I 1941 er "Barøy" og "Richard With's" skjebne nevnt. 17. oktober torpederte en russisk ubåt "Vester-

aalen" utenfor Øksfjord i Finnmark. 60 nordmenn omkom. 1942 ble et "hvileår", ikke minst på grunn av de norske protestene i London. Men 30. september 1943 inntraff tragedien på nytt: "Sanct Svithun" ble senket av britiske fly ved Stad. Minst 41, kanskje så mange som 58 nordmenn omkom.

Den største skandalen var likevel da "Irma" ble senket 14. februar 1944, på Hustadvika. 33 besetningsmedlemmer og 26 passasjerer mistet livet, alle nordmenn.

"Vårt folk føler avsky over udåden", skrev *Fritt Folk*, riksorganet for Nasjonal Samling, og brukte senkningen aktivt i propagandakrigen. Avisen hevdet at "de britiske torpedobåtene hadde brukt mitraljøser mot redningsbåtene!" Det siste var sannsynligvis en løgn. Men NS tok feil på ett punkt til, og det var ingen bagatell: De to motortorpedobåtene som senket "Irma" var ikke engelske, men norske! ●